Sprawozdanie Administracyjne

Wydziału Powiatowego powiatu wąbrzeskiego

za czas

od 1. 1. 1923 r. do 31. 12. 1923 r.

„Głos Wąbrzeski" (B. Szczuka) Wąbrzeźno (Pom.)

464

Sprawozdanie Administracyjne

Wydziału Powiatowego powiatu wąbrzeskiego

za czas

od 1. 1. 1923 r. do 31. 12. 1923 r.

„Głos Wąbrzeski" (L. Szczuka, Wąbrzeźno (Pom.)

Statystyka.

Granice powiatu pozostały niezmienione. Liczba mieszkańców powiatu wedle ostatniego spisu ludności wynosi 47,124.

Zwierząt domowych naliczono na podstawie spisu koni i bydła rogatego dla celów ubezpieczeniowych dnia 3. 1. 1923 r.: koni 9731, bydła rogatego 21746.

Przemysł w powiecie rozwija się bardzo pomylśnie. W powiecie istnieją: 4 gorzelnie, 2 olejarnie, 2 suszarnie, 1 browar, 7 mleczarni, 6 młynów parowych 3 młyny wodne, 5 cegielni, 5 tartaków, 3 fabryki maszyn oraz nowo pobudowana i uruchomiona fabryka kapeluszy.

I. Starosta i Deputowani.

Na czele administracji powiatu stoi od dnia przejęcia Pomorza przez władze polskie p. Starosta Dr. Józef Szczepański. Dnia 30. 12. 1921 r. Sejmik Powiatowy wybrał na stanowisko deputowanych powiatowych p. Jerzego Slaskiego, właściciela majętności w Orłowie, i p. Franciszka Balcerskiego, kupca w Wąbrzeźnie. Wybór ten został zatwierdzony przez p. Wojewodę reskryptem z dnia 8. 4. 1922 r. l. dz. IV b. — 1198/22.

II. Sejmik Powiatowy.

Na mocy rozporządzenia Ministerstwa b. dzielnicy pruskiej z dnia 12. 8. 1921 r. przeprowadzone zostały dnia 27. 11. 21 r. wybory do Sejmiku Powiatowego. W skład nowego Sejmiku Powiatowego weszli następujący 31 posłowie:

1. Burmistrz Teodor Bobowski w Wąbrzeźnie
2. Franciszek Balcerski, kupiec "
3. Franciszek Piotrowski, rolnik "
4. Antoni Abramowicz, robotnik "
5. Teofil Balicki, mistrz stolarski "
6. Burmistrz Pretel w Golubiu
7. Daranowski w Golubiu
8. Tadeusz Przybyszewski, kupiec w Kowalewie
9. Józef Muchewicz, urzędnik kolejowy w Kowalewie.
10. Jerzy Slaski, właść. majętn., Orłowo
11. Jakób Dygasiewicz, rolnik, Król. Nowawieś
12. Józef Chylarecki, właść. majętn., Makswałd
13. Stefan Buszczyński. właść. majętn., Mgowo
14. Ks. Bolt, poseł do Sejmu, a obecnie senator, Srebrniki
15. Stanisław Wollenberg, robotnik w Orzechowie
16. Ludwik Wiśniewski, rolnik w Mlewie
17. Leon Cyliński, rolnik, w Orzechowie
18. Józef Karczewski, dyrektor dóbr w Wielkołące
19. Czesław Łęgowski właść. dóbr w Zieleniu
20. Konstanty Kranz, właść. maj. w Borównie
21. Piotr Racki, rolnik, w Pływaczewie

22. Franciszek Wrzesiński, właść. majętn., Lipnica
23. Ks. Fr. Spitza, proboszcz, w Łobdowie
24. Józef Balcerowicz, rolnik w Lisewie
25. Władysław Prabucki, właść. majętn., Nowawieś
26. Juljan Zuckermann, właść. majętn., Piwnice
27. Jan Chojnacki, rolnik, Myśliwiec
28. Franciszek Makowski, robotnik, Niedźwiedź
29. Bronisław Jaranowski, oberżysta, Osieczek
30. Jan Gerka, robotnik, Osieczek
31. Wawrzyniec Gerka, rolnik, Piwnice.

W roku 1922 względnie 1923 wyprowadzili się z powiatu i przestali być członkami Sejmiku Powiatowego panowie:

1) Teodor Bobowski, burmistrz w Wąbrzeźnie
2) Pretel, burmistrz w Golubiu
3) Stanisław Wollenberg, robotnik w Orzechowie
4) Konstanty Kranz, właściciel w Borównie
5) Franciszek Makowski w Niedźwiedziu.

Osoby podane pod numerem 1 i 2 zostały wybrane pośrednio przez Magistrat i Radę Miejską.

W miejsce osoby pod nr. 3 wymienionej, wstąpił jako członek do Sejmiku Powiatowego z listy zastępców p. Teodor Maternicki, posiedziciel w Srebrnikach.

W miejsce osoby pod nr. 4 wstąpił jako członek Sejmiku Pow. z listy zastępców p. Kruszyński Aleksander, rolnik w Pływaczewie.

W miejsce osoby pod nr. 5 wstąpił, jako członek do Sejmiku Pow. z listy zastępców p. Franciszek Chojnicki, rolnik w Frydrychowie wieś.

Posiedzenie Sejmiku Powiatowego w roku 1923 odbyło się raz.

III. Wydział Powiatowy.

Wydział Powiatowy składał się w roku 1923 r. z panów:

Starosty Dr. Szczepańskiego, jako przewodniczącego.

1) Ślaskiego z Orłowa.
2) Wrzesińskiego z Lipnicy.
3) Zuckermanna z Piwnic.
4) Muchewicza z Piątkowa.
5) Bobowskiego, burmistrza z Wąbrzeźna.
6) Pretela, burmistrza z Golubia.

W miejsce tych dwóch ostatnich członków, którzy z powiatu się wyprowadzili, wybrał Sejmik Powiatowy panów:

1) Przybyszewskiego, kupca w Kowalewie.
2) Balcerskiego Franciszka, kupca w Wąbrzeźnie.

Posiedzeń Wydziału Powiatowego w r. 1923, odbyło się 6.

Wydziałowi Powiatowemu przedłożono do uchwały w roku 1923 — 329 spraw.

Liczba numerów dziennika podawczego Wydziału Powiatowego wynosiła w r. 1923:

Referat	W. P.	2682	numerów
„	W. P. I.	7133	„
„	Pow. Rady Opieki Społecznej	215	„
„	W. P. 3	750	„
„	W. P. 4	452	„
„	Ubezp. w rolnictwie	1005	„
„	Budownictwa dróg i meljoracji	647	„
„	Wydziału Opieki nad inwalidami i wojennemi wdowami, oraz sierotami	861	„
	Razem	13.745	„

IV. Komisje Powiatowe.

Sejmik Powiatowy wybrał na swem zebraniu, d. 30. 12. 1921 r, wzgl. 17. 10. 1922 r. i dnia 6. 3. 1923 r. następujące komisje:

1. Mężów zaufania, którzy wybierają ławników i przysięgłych do Wydziałów sądowych.
2. Komisję wymiarową podatku dochodowego.
3. Komisję oględzinową ścieków wodnych.
4. Komisję szacunkową podatku budynkowego.
5. Mieszkaniowy urząd rozjemczy.
6. Komisję Związku Elektryfikacyjnego.
7. Komisję dla oszacowania padliny.
8. Komisję rewizyjną dla badania ksiąg Pow. Kasy Komunalnej i Oszczędności.
9. Kuratorjum Banku Powiatowego.
10. Kuratorjum Powiatowej Kasy Oszczędności.
11. Komisję dla przyjęcia statutu dla Powiatowej Kasy Oszczędności.
12. Deputowani powiatowi.
13. Komisję dla badania statutu Banku Powiatowego.
14. Członków dyrekcyjnej Rady Kolejowej.
15. Członków Powiatowej Komisji Ziemskiej.
16. Członków Powiatowej Rady Szkolnej
17. Członków Komisji Zapomogowej.
18. Przedstawiciela Sejmiku Pow. do komisji do walki z alkoholem.
19. Komisję dla utworzenia Związku Elektryfikacyjnego przez powiaty Brodnica, Lubawa i Wąbrzeźno.

V. Urzędnicy Wydziału Powiatowego.

A. Biuro Wydziału Powiatowego.

1. Naczelny sekretarz Leon Schwarz.
2. Sekretarz Józef Kurzyński.
3. Asystent Jan Kamiński.
4. Asystent Kazimierz Pokorowski.
5. Asystent Wojciech Zydorczak.

3 siły pomocnicze, 1 telefonistka, 5 sił kancelaryjnych, 1 uczennica i 2 uczniów kancelaryjnych, 1 goniec.

Zaznaczyć należy, że Starostwo nie ma własnej kancelarji i opłaca tylko kierownika wspólnej kancelarji.

B. Urzędnicy Powiatowej Kasy Komunalnej i Powiatowej Kasy Oszczędności.

1. Dyrektor Antoni Nałęcz.
2. Kasjer Antoni Kurzyński.
3. Kontroler Jan Bieliński.
4. Pomocnik kasowy Cander.
5. Pomocnica kasowa Szczygielska.
6. Uczeń kasowy Ogiński.

C. Urzędnicy emerytowani.

Położna obwodowa Befnis w Golubiu.

D. Wdowy po urzędnikach.

Niema wdów po urzędnikach Wydziału Powiatowego.

Rozkład pracy.

Nr. bież.	Nazwisko	Opracowują
1.	Schwarz naczelny sekretarz Referat W. P. I. i „ Pow. Rady Opieki Społecznej	1. Dodatek pow. kom. do państwowego podatku gruntowego. 2. Dodatek pow. kom. do państwowego podatku budynkowego. 3. Dodatek pow. kom. do państwowego podatku przemysłowego. 4. Dodatek pow. kom. do wszystkich państwowych podatków od spożycia, zużycia, wzgl. produkcji napoi wyskokowych. 5. Dodatek pow. kom. do opłat państwowych od patentów na wyrób i sprzedaż trunków, przetworów wódczanych i spirytusowych, pobieranych na zasadzie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31. X. 1922 r. 6. Dodatek pow. kom. do państwowego dodatku dochodowego. 7. Udziały pow. kom. do państwowego podatku dochodowego. 8. Podatek pow. kom. od zaprotestowanych weksli. 9. Podatek pow. kom. od spadków i darowizn. 10. Podatek od przejścia własności nieruchomości. 11. Opłaty administracyjne od uchwał Pow. Komisji Przewłaszczeń. 12. Opłaty komunalne od podań, oraz świadectw urzędowych. 13. Opłaty komunalne za nadmierne zużywanie szos powiatowych. 14. Podatek pow. od prawa polowania. 15. „ obrotowy luksusowy. 16. Referat rolny. 17. „ Pow. Rady Opieki Społecznej. 18. Sprawy dróg i szos, o ile chodzi o kwestje prawne. 19. Sprawy reemigrantów z Niemiec. 20. „ propagandy pożyczek państwowych. 21. „ danin państwowych. 22. „ państwowego podatku gruntowego z obszarów dworskich. 23. Sprawy dot. bezrobocia. 24. Powiatowa Komisja Przewłaszczeń. 25. Sprawy kontraktów umów kupna, dla których potrzebne jest zezwolenie Okręgowego Urzędu Ziemskiego na udzielenie przewłaszczenia. 26. Sprawy propagandy i organizacji towarzystw i związków mających znaczenie państwowo-ważne i ogólno-społeczne.

Nr. bież.	Nazwisko	Opracowują
2.	Referat W. P. Kurzyński sekretarz.	1. Ogólne sprawy powiatowe.
		2. Administracja sołectw i obszarów dworskich.
		3. „ wójtostw.
		4. Lustracja wójtostw i sołectw.
		5. Polowania gminne.
		6. Postępowanie administracyjno-sporne.
		7. Administracja Przytułku Starców.
		8. „ I, II i III Domu Powiatowego.
		9. „ nieruchomości pow. położonej w Golubiu (dom wydzierżawiony Policji Państwowej.)
		10. Sprawy dotyczące posiedzeń Wydziału i Sejmiku Powiatowego.
		11. Prowadzenie protokołu na sesjach Sejmiku Powiatowego i Wydziału Powiatowego.
		12. Sprawy koncesyj przemysłowych.
		13. „ „ na wyszynk napoi alkoholowych.
		14. Sprawy personalne wszystkich urzędników Wydziału Powiatowego i funkcjonarjuszy.
		15. Sprawy pow. kolejki elektrycznej i kolejki Chełmża-Mełno.
		16. Miesięczne rewizje Kasy Komunalnej i Oszczędności.
		17. Redakcja Orędownika Urzędowego.
		18. Sprawy składek ubezpieczeniowych od koni i bydła.
		19. Sprawy umysłowo chorych, ociemniałych i głuchoniemych.
		20. Sprawy gminnych ubogich.
3.	Referat W. P. 3, W. O. i U. Kamiński asystent.	1. Sekcja ubezpieczeń od wypadków w rolnictwie.
		2. Sprawy szczepienia przeciwospowego.
		3. Zasiłki dla rodzin rezerwistów.
		4. Sporządzanie skorowidza do Orędownika Urzędowego.
		5. Sprawy rent wdowich i sierocych.
		6. Sprawy rent inwalidów wojennych.
		7. Kierownictwo bibljoteki Wydziału Powiatowego.
		8. Położne obwodowe.
		9. Sprawa radców sierot.
		10. Administracja i lustracja Urzędów Stanu Cywilnego.
		11. „ Urzędów Rozjemczych.
		12. Licencjonowanie stadników.

W referacie W. P. I. i Pow. Rady Opieki Społecznej pracują:

1. Kazimierz Pokorowski, asystent.
2. Wojciech Zydorczak, asystent.
3. Bronisław Beyger, pomocnik biurowy.
4. Irena Jankowska, biuralistka.

VI. Sprawozdanie Pow. Kasy Komunalnej za r. 1922 i 1923.

Rok 1922.

L. b.	Dział	Dochód mk.	f.	Rozchód mk.	f.	Nadwyżka mk.	f.	Niedobór mk.	f.	Reszty w dochodzie mk.	f.	Reszty w rozchodzie mk.	f.
1.	Administracja kapitałów	70861	67	540 150	62			469 288	95				
2.	Ogólna powiatowa administracja komunalna	29 440 035	31	170 112 679	33			140 672 644	02	343 905	24		
3.	Administracja szos pow.	23 787 120	60	57 971 491	24			34 184 370	64	500	—		
4.	Koszta dróg gmin wiejskich i domin.-jalnych	233 630	—	533 200	—			299 570	—				
5.	Administracja długów pow.	—	—	97 120	59			97 120	59				
6.	Powiatowa kolejka elektr. w Wąbrzeźnie	1 554	—	1 21[illegible]4	79			1[illegible]0 550	75				
7.	Pow. Szpital Joanitów i Przytułek Starców	592 975	—	6 378 082	80			5785 1 7	80				
8.	Administracja domów powiatowych	6950	—	7 093 032	54			7 086[illegible]82	54				
9.	Osady robotnicze	891	11	4 500	—			3 608	89				
10.	Podatki	334 664 584	86	21 011 892	95	313 652 692	91	—	—	423 224	63		
	Razem	388 798 6[illegible]2	55	263 844 254	82	313 652 691	91	188 698 344	18	767 629	87		
	Rozchód	263 844 254	82	Niedobór	—	188 698 344	18	—	—	—	—		
	Nadwyżka	124 954 347	73	Nadwyżka	—	124 954 347	73	—	—	—	—		

Rok 1923.

L. b.	Dział	Dochód		Rozchód		Nadwyżka		Niedobór		Reszty w dochodzie		Reszty w rozchodzie	
		mk.	f.	mk.	f.	mk.	f.	mk.	f.	mk.	f.	mk.	f.
1.	Administracja kapitałów	1 578 635	—	280	05	1 578 354	95	—	—	—	—	—	—
2.	Ogólna powiatowa administracja komunalna	500 917 982	46	3 894 778 106	42	—	—	3 393 860 123	96	9 943 437	20	—	—
3.	Administracja szos powiatowych	264 110 513	42	1 807 688 235	59	—	—	1 543 577 722	17	—	—	120 695	—
4.	Koszta dróg gmin wiejskich i dominjalnych	47 250	—	15 000	—	32 250	—	—	—	—	—	—	—
5.	Administracja długów powiatowych	—	—	588 797	07	—	—	588 797	07	—	—	—	—
6.	Powiatowa kolejka elektryczna w Wąbrzeźnie	3 500 000	—	3 011 865	—	488 135	—	—	—	16 150 000	—	—	—
7.	Powiat. Szpital Joanitów i Przytułek Starców	96 977 346	—	217 937 072	—	—	—	120 959 726	—	211 318 668	—	—	—
8.	Administracja domów powiat.	49 107 250	—	1 221 820 851	99	—	—	1 172 713 601	99	12 750	—	—	—
9.	Osady robotnicze	899	11	140 788	—	—	—	139 896	89	—	—	—	—
10.	Podatki	8 476 834 939	—	515 365 688	—	7 961 469 251	—	—	—	944 989 803	72	—	—
	Razem	9 393 144 806	99	7 661 346 684	12	7 963 567 990	95	6 231 769 868	08	1 182 414 658	92	120 695	—
	Rozchód	7 661 346 684	12	Niedobór		6 231 769 868	08	—	—	—	—	—	—
	Nadwyżka	1 731 798 122	87	Nadwyżka		1 731 798 122	87	—	—	—	—	—	—

VII. Sprawozdanie Powiatowej Kasy Oszczędności
na rok 1922 i rok 1923.

Określenie		rok 1922 mk.	f.	rok 1923 mk.	f.
Wkłady z końca roku 1921, wzgl. 1922		19 333 789	47	216 531 062	92
Procentu dopisano		2 738 567	68	11 574 092	20
Nowe wkłady przyjęto w kwocie		354 241 183	71	780 444 887	09
	Razem	376 313 540	86	1 008 550 042	21
W ciągu roku zwrócono wkładów		159 782 477	94	841 133 880	11
Stan wkładów w końcu roku		216 531 062	92	167 416 162	10
Stan czasowych lokacyj		—	—	1 146 178 000	—
Fundusz rezerwowy wynosi:		3 522 584	05	4 507 593	—
Kapitał ulokowano:					
a) w hipotekach		14 310 971	05	9 381 258	05
b) w pożyczkach na weksel		12 436 000	—	6 000 000	—
c) w pożyczkach na rewers		9 453 447	50	5 032 565	—
d) w pożyczkach dla gmin		4 168 807	34	53 322	07
e) w papierach wartościowych		3 522 584	05	4 507 593	—
f) w depozyt w Banku Powiatowym		121 989 650	—	—	—
g) Rachunek bieżący		45 045 000	—	—	—
h) Czasowe lokacje		—	—	1 321 000 000	—
	Razem	210 926 459	94	1 345 974 738	12

VIII. Sprawozdanie

z działalności Sekcji Zakładu Ubezpieczeń od Wypadków w Rolnictwie.

W roku 1923 zgłoszonych zostało do Zarządu Sekcji 29 nieszczęśliwych wypadków. W porównaniu z latami poprzednimi zwiększyła się liczba nieszczęśliwych wypadków, co w szczególności przypisać należy niestosowaniu przez przedsiębiorców rolnych a zwłaszcza tych, którzy sprowadzili się z innych dzielnic, względnie z Ameryki, przepisanych i odpowiednich przyrządów ochronnych przy zapędach maszyn rolniczych. Odnośnie do przepisów Ordynacji Ubezpieczeniowej powzięto w roku 1923 następujące uchwały:

Ustanowiono rentę dla okaleczałych wskutek nieszczęśliwych wypadków po raz pierwszy w 14 wypadkach
odrzucono wnioski i rentę w 5 „
zniżono renty w 18 „
wstrzymano renty w 12 „
ustalono renty na stałe w 1 wypadku.

Koszta administracyjne sekcji wynoszą w roku 1923: 7 067 810,— mk.

Składka rozpisana za rok 1922 wynosiła 345 mk. od 1 marki podatku gruntowego i przyniosła łączną sumę 23 524 291,— mk. Repartycja dodatkowa za rok 1922 ustaloną została w 10-cio krotnej wysokości wyżej podanej składki.

IX. Sprawozdanie Powiatowego Urzędu Budowlanego.

A. Zarząd dróg powiatowych

1) Inżynier powiatowy Makowski z Wąbrzeźna
2) drogomistrz Melerowski z Wąbrzeźna
3) „ Łobodziński z Myśliwca
4) „ Mikołajczak z Golubia
5) „ Topolewski z Wąbrzeźna
6) „ Tadejewski z Sierakowa.

Ogólna liczba drożników wynosi 40.

B. Utrzymanie

W powiecie wąbrzeskim wynosi ogólna długość dróg bitych 242,280 kl. Z tej liczby przypada na drogi powiatowe 154. 784 klm., na drogi o znaczeniu państwowem 58.946 klm. na drogi o znaczeniu wojewódzkiem 16.475 klm, na drogi gminne 12.075 klm.

W roku 1923 usypano nowej powłoki 6,200 klm., naprawiono dróg letnich, uporządkowano tor i rowy na przestrzeni 82,200 klm.

Ogólne koszta za utrzymanie dróg bitych za rok 1923 wynoszą 1.807.688.235.59 mk. z tego otrzymano od starostwa Kraj. Pom. tytułem dotacji 175.380.744.50 mk.

C. Drogi gminne.

Z powodu bardzo lichego finansowego stanu poszczególnych gmin znajdują się drogi gminne w złym stanie. Naprawa takowych wymaga wielkich kosztów, dlatego pewna zapomoga rządowa w tym kierunku byłaby pożądaną.

D. Szkółki.

W powiecie istnieją 2 małe szkółki drzew alejowych.

E. Dochody.

Dochody z szos wynoszą na rok 1923 50.193.000 mk. Dochód ten składa się w głównej mierze z czynszu dzierżawnego z drzew owocowych.

X. Meljoracja.

A. Zarząd.

Inżynier meljoracji Bolesław Swobodziński.

B. Spółki meljoracyjne.

W powiecie wąbrzeskim znajdują się następujące spółki meljoracyjne:

1. Spółka dla utrzymania kanału „Błoto" założona statutem z dnia 2. 8. 1855 r. obejmująca obszar 430 ha.
2. Spółka dla utrzymania kanału „Wieczno" założona statutem z dnia 12. 3. 1860 r. obejmująca obszar 400 ha.
3. Spółka meljoracyjna „Książki" założona statutem z dnia 2. 7. 1883 r. obejmująca obszar 573 ha.
4. Spółka meljoracyjna kanału „Zgniłka" założona statutem z dnia 1. 7. 1889 r. obejmująca obszar 1317 ha.
5. Spółka meljoracyjna kanału „Sitno" założona statutem z dnia 3. 1. 1898 r. obejmująca obszaru 603 ha.
6. Spółka dla regulacji „Strugi Brudzawskiej" założona statutem z dnia 6. 11. 1899 r. Władzą nadzorczą wspomnianej spółki jest Starosta powiatu brodnickiego, ponieważ obszar tejże należy po największej części do powiatu brodnickiego.
7. Spółka drenarska „Jarantowice" założona statutem z dnia 23. 9. 1901 r. obejmująca obszar 780 ha.
8. Spółka drenarska „Stary Zieleń" założona statutem z dnia 11. 10. 1904 r. obejmująca obszar 487 ha.
9. Spółka drenarska „Orzechówko" założona statutem z dnia 5. 7. 1907 r. obejmująca obszar 618 ha.
10. Spółka meljoracyjna „Ryńsk" założona statutem z dnia 2. 12. 1907 r. obejmująca obszar 58 ha.
11. Spółka meljoracyjna „Małe Radowiska" założona statutem z dnia 27. 9. 1908 r. obejmująca obszar 51 ha.
12. Spółka drenarska „Elzanowo" założona statutem z dnia 22. 10. 1908 r. obejmująca obszar 1119 ha.
13. Spółka dla regulacji „Lohrbache" założona statutem z dnia 6. 2. 1911 r. obejmująca obszar 60 ha.
14. Spółka meljoracyjna „Piwnice" założona statutem z dnia 3. 8. 1911 r. obejmująca obszar 18 ha.
15. Spółka drenarska „Karczewo- Józefat" założona statutem z dnia 9. 4. 1912 r. obejmująca obszar 581 ha.
16. Spółka drenarska „Lipienica" założona statutem z dnia 21. 5. 1912 r. obejmująca obszar 276 ha.
17. Spółka meljoracyjna „Książki — Małe Brudzawki" założona statutem z dnia 15. 9. 1912 r. obejmująca obszar 33 ha.
18. Spółka meljoracyjna „Piwnice—Osieczek" założona statutem z dnia 18. 1. 1913 r. obejmująca obszar 25 ha.
19. Spółka meljoracyjna „Szczerosługi" założona statutem z dnia 19. 1. 1913 r. obejmująca obszar 33 ha.
20. Spółka drenarska „Ostrowite—Poćwiardowo" założona statutem z dn. 7. 4. 1914 r. obejmująca obszar 140 ha.
21. Spółka drenarska „Kiełpiny" założona statutem z dnia 29. 10. 1914 r. obejmująca obszar 254 ha.
22. Spółka wodna „Skępsk—Ostrowite" założona statutem z dnia 9. 9. 1916 r. obejmująca obszar 43 ha.
23. Spółka wodna „Kowalewo" założona statutem z dnia 15. 5. 1920 r. obejmująca obszar 108 ha.
24. Spółka dla regulacji „Strugi Rychnowskiej" założona statutem z dnia 17. 8. 1922 r. obejmująca obszar 894 ha.

25. Spółka drenarska „Sierakowo“ założona statutem z dnia 18. 4. 1922 r. obejmująca obszar 1050 ha.
Rowy odpływowe zostały wykopane, prace drenarskie zostaną później wykonane.
26. Spółka dla regulacji „Strugi Wąbrzeskiej“ założona statutem z dnia 17. 8. 1922 r. obejmująca obszar 347 ha.
Obecnie pracuje się przy wybudowaniu Strugi.
27. Spółka dla regulacji „Strugi Toruńskiej“ powyżej jeziora mlewskiego założona statutem z dnia 30. 9. 1922 r. obejmująca obszar 737 ha.
Obecnie pracuje się przy wybudowaniu Strugi.
Nowe Spółki, których urządzenia już przed ich założeniem wykonane zostały są następujące:
28. Spółka drenarska „Łopatki“ założona statutem z dnia 24. 2. 1923 r. obejmująca obszar 903 ha.
29. Spółka drenarska „Lipnica Kol“. założona statutem z dnia 24. 2. 1923 r. obejmująca obszar 46 ha.

Cały obszar w powiecie wąbrzeskim znajdujących się Spółek meljoracyjnych obejmuje 12.844 ha, czyli 51. 376 mórg.

Z tego przypada na:

1.	meljorowanych łąk	6090 ha, czyli 24.360 mórg.
2.	drenowanych pól	6754 ha, czyli 27.016 mórg.
3.	długość regulowanych rzek II rzędu wynosi 101 klm.	

Projekty.

1. Dla odwadniania łąk na majętności Gajewo i Gajewko (prywatna meljoracja.)
2. Dla osuszania torfowisk w obrębie gminy Osieczek (rów wykonany na koszt pow.)
3. Dla odwadniania łąk i osuszania błot w obrębach gmin Sitno i Rozgart (dodatkowy projekt należący do spółki kanału Sitno.)

Subwencyj rządowych i samorządowych udzielono w roku 1923:

1.	dla regulacji „Strugi Wąbrzeskiej“	35.450.000,— mk.
2.	dla regulacji „Strugi Toruńskiej“	112.000.000,— „

Zażaleń w sprawach spornych, dot. rowów odpływowych wpłynęło 16, które załatwiono po większej części ugodowo.

Wszystkie urządzenia spółkowe zostały na wiosnę i jesień w należytem utrzymaniu skontrolowane.

Powiatowemu bud. mel. Swobodzińskiemu polecono popieranie Spółek meljoracyjnych.

XI. Administracja Przytułku Starców.

Zbudowany z fundnszów pow. w roku 1912 gmach „Przytułek Starców“ został przeznaczony na przytulisko dla starców obojga płci. Bezpośrednią opiekę nad starcami wykonują w „Przytułku Starców“ cztery siostry miłosierdzia z zakładu „Zgromadzenia służebniczek Najśw. Marji Panny w Pleszewie.

W „Przytułku Starców“ było dnia:

dnia 1. 1. 1923 r.	mężczyzn		8
	kobiet		14
	razem		22
dnia 31. 12. 23 r. było	mężczyzn	6	
	kobiet	10	
	razem		16
Zmarło mężczyzn w r. 1923		1	
wydalony został		1	
		2	
zmarło kobiet		4	6
	razem		22

Koszta utrzymania wynoszą obecnie za osobę 25 złotych miesięcznie.

W roku 1923 było:

dochodu	308.296.014,— mkp.
rozchodu	217.937.072,— „
nadwyżka	90 358.942,— „

Z powyżej wymienionych czterech sióstr miłosierdzia, dwie tylko przeznaczone są dla „Przytułku Starców“. Trzecia siostra, tak zwana „pielęgniarka“, przeznaczona jest do pielęgnacji dla chorych miasta Wąbrzeźna i okolicy, czwarta zaś „ochroniarka“ prowadzi ochronę, do której obecnie uczęszcza około 75 dzieci z miasta Wąbrzeźna.

XII. Gmachy Powiatowe.

Powiat posiada następujące gmachy:

1) Gmach położony przy ulicy Wolności nr. 54, w którym mieszczą się biura Starostwa, Wydziału Powiatowego i mieszkanie Starosty.

2) Gmach położony przy ulicy Wolności nr. 57, w którym mieszczą się biura budownictwa dróg i meljoracji, biura oficera ewidencyjnego, biura pow. Komendy Policji Państwowej i mieszkanie komendanta powiatowego P. P.

3) Gmach położony przy ulicy Wolności 55, w którym mieści się ochronka. W domu tym urządza Pow. Rada Opieki Społecznej „Poradnię dla matek“ i „Kroplę mleka“.

4) Dom przy ulicy Wolności nr. 53, w którym mieszczą się dwa mieszkania wydzierżawione funkcjonarjuszom Policji Państwowej.

5) Dom położony w Golubiu, w którym mieszczą się trzy mieszkania wydzierżawione funkcjonarjuszom Policji Państwowej.

XIII. Koleje.

A. Kolejka Powiatowa.

Kolejka powiatowa łączy miasto Wąbrzeźno z głównym dworcem kolei państwowej. Długość kolejki wynosi 3 klm. Ruch na kolejce prowadzi Ostdeutsche Eisenbahngeselschaft w Królewcu, ponieważ w Polsce niema dotychczas towarzystwa, któreby trudniło się podobnem przedsiębiorstwem.

Zestawienie dochodów i rozchodów w roku 1923.

a) dochód	2.508.111.674,86
b) rozchód	1.998.358.549,94
nadwyżka	509.753.124,92
niedobór	—,—

B. Kolejka Chełmża — Mełno.

Ruch kolejki Chełmża — Mełno, która przecina skrawek zachodniej części powiatu, prowadzi obecnie Dyrekcja Kolei Państwowych w Gdańsku.

Kolejka ta jest spółką akcyjną, w której udział biorą powiaty Wąbrzeźno, Toruń, Chełmno i Grudziądz, nadal b. prowincja Zachodnio-Pruska i fiskus pruski, udział nasz wynosi marek 141.000.

XIV. Dług i majątek powiatowy.

A. Długi.

L. b.	Wierzyciel	Dług pierwotny mk.	f.	z końcem roku 1922 mk.	f.	z końcem roku 1923 mk.	f.
1.	Pożyczka przejęta od powiatu toruńskiego	64 432	12	17 003	47	14 468	79
2.	Schlesische Bodenkredit-Aktienbank Breslau	450 000	—	229 053	34	229 053	34
3.	Preussische Renten-Versicherungsanstalt Berlin	500 000	—	137 080	21	137 080	21
4.	dto.	300 000	—	220 997	70	220 997	70
5.	Preussische Zentral-Bodenkredit-A.-G. Berlin	80 000	—	38 814	80	38 814	80
6.	Landes-Versicherungsanstalt für Westpr. Gdańsk	300 000	—	264 058	65	264 058	65
7.	dto.	100 000	—	77 992	81	77 992	81
8.	Powiat. Kasa Oszczędności w Wąbrzeźnie	39 500	—	11 300	—	—	—
9.	dto.	31 500	—	21 500	—	—	—
10.	dto.	17 000	—	14 273	59	—	—
11.	dto. (pożyczka hip.)	24 000	—	24 000	—	—	—
12.	dto.	88 000	—	76 705	57	—	—
13.	Preussische Zentral-Bodenkredit-A.-G. Berlin	800 000	—	762 448	30	762 448	30
	Razem	2 794 423	12	1 895 228	44	1 744 914	60

B. Majątek (z końcem roku 1923).

I. Akcje:

1. Akcje Kolejki Chełmża—Mełno		141 000,—
2. Akcje Banku Komunalnego w Warszawie		10 000,—
3. Akcje Pomorskiej Fabryki Kapeluszy w Wąbrzeźnie		10 000 000,—
II. Fundusze i depozyta:		
1. Fundusz na powiększenie Pow. Szpitala Joanitów:		
5 proc. polska pożyczka państwowa	33 700,—	
depozyt nr. 5917	5 074,—	38 774,—
2. Fundusz umorzenia długów:		
5 proc. polska pożyczka państwowa z roku 1920	30 000,—	
depozyt nr. 4215	5 037,—	35 037,—
3. Fundusz „Przytułek Starców“:		
5 proc. polska pożyczka państwowa	12 500,—	
depozyt nr. 11920	2 270,—	14 770,—
4. Fundusz „Osady Robotnicze“:		
5 proc. polska pożyczka państwowa z roku 1920	6 500,—	
depozyt nr. 8822	1 313,—	7 813,—
5. Depozyt nr. 15971 „Fundusz ubezpieczeniowy od odpowiedzialności prawno cywilnej pow. kolejki elektr. w Wąbrzeźnie“		3 101 970,—
6. Elektryfikacja powiatu: 5 proc. polska pożyczka państw. z roku 1920		710 865,—
7. Depozyt nr. 14159 „Pow. Kolejka elektr. w Wąbrzeźnie“		2 000,—
8. 3½ proc. Preussische Consols deponowane w Handelsgesellschaft w Berlinie		10 000,—
		14 072 229,—

(po kursie 1 800 000 = złotych 7,82)

C. Nieruchomości.

1. Starostwo — gmach I	97 000 złotych
2. Starostwo — gmach II	40 000 „
3. Przytułek Starców	55 000 „
4. Nieruchomość pow. przy ul. Wolności nr. 53 (dom nabyty od pana Hagenaua)	25 000 „
5. Nieruchomość pow. przy ul Wolności nr. 55 (dom nabyty od Otylje Ziemer)	30 000 „
6. Nieruchomość pow. w Golubiu (dom nabyty od p. Cohna w Golubiu	25 000 „
7. Parcela położona przy dworcu miejskim w Kowalewie wielkości 35,81 arów (Kowalewo tom IX, karta 235 i tom IV, karta 186)	1 500 „
8. 6 parcel położonych przy torze kolejki pow. à 1000 zł.	6 000 „
	279 500 złotych

D. Ruchomości.

1. Samochód	3 000 złotych
2. Konie	2 000 „
3. Uprząż robocza i wyjazdowa	1 500 „
4. Wóz roboczy	500 „
5. Pojazd	1 000 „
6. Walec parowy do wałowania szos z warsztatem i dwoma beczkowozami	3 500 „
7. Dwa walce konne	1 000 „
8. 3 wagi do ważenia wozów na dworcach w Wąbrzeźnie, Kowalewie i Golubiu à 600 zł.	1 800 „
	14 300 złotych

Zestawienie majątku powiatowego.

A. Akcje . . . . B. Fundusze i depozyta	7,82 zł.
C. Nieruchomości	279.500,00 „
D. Ruchomości	14.300,00 „
	293.807,82 zł.

XIV. Opieka nad osobami, które ulokowane są w Zakładach Krajowych.

W Zakładach Krajowych w dniu 31. 12. 1923 r. znajdowało się:

a) w zakładzie psychjatrycznym w Świeciu	14
b) „ „ „ „ Kocborowie	3
c) w Zakładzie Opieki Społecznej w Wejherowie	3
	20

Chorzy pochodzą:

	w Świeciu	w Kocborowie	w Wejherowie
1. z Wąbrzeźna	6	—	1
2. z Golubia	5	—	—
3. z Bożegopola	1	—	—
4. z Książek	1	2	—
5. z Kowalewa	—	—	1
6. z Niedźwiedzia	—	1	—
7. z Józefatu	—	—	1
8. z Podz. Golubskiego	1	—	—
	14	3	3

razem 20 osób jak powyżej.

Koszta utrzymania jednej osoby wynoszą 45 złotych miesięcznie.

XV. Członkowie Sejmiku Wojewódzkiego.

1. Starosta Dr. Szczepański, Wąbrzeźno.
2. Ks. senator Bolt, Srebrniki.
3. Franciszek Balcerski.

XVI. Członkowie Pomorskiej Izby Rolniczej.

1. Józef Karczewski, dyrektor dóbr w Wielkiejłące.
2. Franciszek Piotrowski, rolnik w Wąbrzeźnie.

XVII. Powiatowa Rada Opieki Społecznej.

Praca i działalność Powiatowej Rady Opieki Społecznej przedstawia się w roku 1923 jak następuje:

W skład Powiatowego Wydziału Rady Opieki Społecznej wchodzą:

p. starosta Dr. Szczepański jako przewodniczący,
p. Fr. Balcerski, kupiec z Wąbrzeźna jako zastępca,
p. nacz. sekr. Wydz. Pow. Schwarz jako sekretarz,
p. M. Jezierski, kupiec z Wąbrzeźna jako zastępca sekretarza,
p. W. Zydorczak asyst. Wydz. Pow. jako skarbnik.

Kierownikiem Pow. Rady Op. Społ. jest p. L. Schwarz.

Doroczna składka na cele Wojewódzkiej Rady Opieki Społecznej przyniosła 178,171 mk., od której to sumy przelano do kasy Woj. Rady Op. Społ. mk. 50.000. — Oprócz tego przekazano na rzecz Pom. Towarzystwa Opieki nad Dziećmi w Toruniu mk. 310.000.

Znaczna ilość bezrobotnych udała się w roku 1923 na prace do Francji. Pewna część rodzin tych robotników znalazła się przez dłuższy czas z powodu wyjazdu ich żywicieli w ciężkiem położeniu. Rodzinom tym udzielano wsparcia w gotówce i w naturaljach, zwykle tylko jednorazowo ze względu na to, że robotnik mający pracę we Francji jest w stanie już po krótkim czasie przesłać swej rodzinie zasiłki gotówkowe. Takich wsparć udzielono 26 rodzinom.

Z powodu braku odpowiedniego lokalu nie można było uruchomić stacji i ambulatorjum dla niemowląt, których uruchomienie projektowano już w r. 1922. Ponieważ za kilka tygodni będzie odpowiedni lokal wolny, można będzie przystąpić do uruchomienia tej ważnej placówki.

Szczególną opieką otoczyła Powiatowa Rada Opieki Społecznej starców, dzieci nieślubne i rodziny ubogie, u których zaszły wypadki śmierci. Matki dzieci nieślubnych, przeważnie robotnice i służące tracą krótko przed połogiem pracę, a wskutek tego równocześnie i dach nad głową. Dziewczęta te umieszcza Pow. Rada Op. Społ. zwykle w tut. szpitalu, a gdy powróciły do pracy, starała się Pow. Rada Op. Społ. dla nich o zajęcie, które pozwoliło na pozostanie dziecka przy matce. Gdzie to nie było możliwem, umieściła Pow. Rada Op. Społ. dziecko w ochronie dla dzieci w Toruniu, lub też u osób prywatnych. — Wsparcia udzielane dla rodzin ubogich, dotkniętych wypadkiem śmierci, przyczyniły się do uśmierzenia nędzy, a często do usunięcia wprost rozpaczliwych stosunków.

W miesiącach październiku, listopadzie i grudniu 1923 r. chorowało bardzo wiele dzieci zwłaszcza u rodzin ubogich, z powodu dyfterji i innych chorób zakaźnych. Rodzinom tym udzieliła Pow. Rada Op. Społ. wydatnej pomocy, opłacając koszta lekarza i apteki. Razem udzielono tej pomocy w 45 wypadkach.

Pow. Rada Op. Społ. udzielała Siostrze Pielęgniarce, odwiedzającej chorych w mieście, wsparć gotówkowych na zakupienie lekarstw dla rodzin ubogich.

Na początku listopada 1923 r. uruchomiła Pow. Rada Op. Społ. jak i w poprzednich latach, Kuchnię Ludową. Kuchnię tę prowadzono do drugiego święta wielkanocnego 1924 r. Wydano obiadów w tym czasie bezpłatnie razem 41.847. Odpowiednie środki na utrzymanie „Kuchni Ludowej“ zbierano w gotówce i naturaljach przez dobrowolne ofiary obywatelstwa. Opał pokrywano z eksploatacji torfu, podjętej jak zwykle rokrocznie przez Pow. Radę Opieki Społ.

Swego czasu uruchomiona „Ochronka“, której patronem jest tutejszy ksiądz proboszcz, rozwija się dobrze. Przeciętnie uczęszcza do tej szkółki około 70 dzieci.

Z okazji przyjęcia dzieci do pierwszej komunji świętej poparła Pow. Rada Opieki Społ. Towarzystwo św. Wincentego à Paulo w Wąbrzeźnie przy zakupnie ubrań, bielizny i obuwia dla dzieci ubogich.

W ślad swych starań z roku 1922 zajęła się Pow. Rada Op. Społ. Towarzystwem Młodzieży Polskiej „Gotów“ w Wąbrzeźnie. Towarzystwo to liczy w oddziale starszych 64, a w oddziale młodszych 96 członków. Za staraniem patronatu, oraz za wydatnem poparciem finansowem ze strony Pow. Rady Op. Społ. przystąpiono do utworzenia w tem towarzystwie zespołu muzycznego (instrumenty dęte i bębenkowe). Jako dyrygenta uzyskano nauczyciela szkoły powszechnej w Wąbrzeźnie p. Śpiewaka, który w przeciągu niespełna pół roku wyszkolił wspomnianą orkiestrę tak dalece, że mogła wystąpić kilka razy publicznie, jak n. p. podczas obchodu w Dzień 3 Maja. Orkiestra składa się obecnie z 20 instrumentów dętych i kilku bębenkowych.

Tutejsze Tow. Czytelni Ludowej, które jak wiadomo wzięło sobie za zadanie uprzystępnienia dobrych książek dla ludności polskiej niezamożnej, poparła Pow. Rada Opieki Społecznej w ten sposób, że przejęła koszta za wykonane uporządkowanie lokalu przeznaczonego dla Czytelni (prace malarskie, instalacyjne i t. d.

W ten sam sposób poparła Pow. Rada Opieki Społ. także tutejsze tow. śpiewu „Moniuszko“ (chór mieszany), ponieważ towarzystwo to, służąc celom kulturalno - oświatowym ma jako członków przeważnie młodzież niezamożną i zasługuje także na szczególne poparcie.

Bilans Pow. Rady Opieki Społ. na rok 1923 przedstawia się, jak następuje:

Dochód:		Rozchód:
16.286.950	**Konto Główne**	22.137.750
127.824.942	**Kuchnia Ludowa**	109.668.000
348.345	**Inwalidzi Wojenni**	15.000
160.000	**Inwalidzi Cywilni**	5.000
20.000	**Wsparcie na pogrzeby ubogich**	2.025.000
144.640.237.—		133.850.750.—

XVIII. Opieka nad bezrobotnymi.

Opieka nad bezrobotnymi w miastach powiatu przeszła w roku 1922 na miasta. Pomimo to brał Wydział Powiatowy czynny udział w zwalczaniu bezrobocia w miastach i popierał zabiegi tak Magistratów jak i poszczególnych bezrobotnych, wskazując odpowiednie warsztaty pracy, oraz ułatwiając robotnikom podróże na miejsce pracy.

Co do bezrobotnych z gmin wiejskich i obszarów dworskich to zgłosili się do Wydziału Powiatowego bezrobotni tylko z gminy Myśliwiec, którą to sprawę załatwiono za wstawieniem się Starosty polubowo ku zadowoleniu obojga stron.

W kwietniu 1923 r. wpływały do Wydziału Powiatowego liczne skargi tych robotników rolnych, którym wydano terminatki na Nowy Rok. Wydział Powiatowy starał się o złagodzenie niedoli tych robotników, prosząc zarazem o pośrednictwo Inspektorat Pracy w Rolnictwie w Toruniu. Po krótkim czasie stwierdzono, że przeważna część wzmiankowanych robotników rolnych znalazła gdzieindziej zajęcie, albo że cofnięto wydane już terminatki.

XIX. Administracja wójtostw.

Nr. bież.	Nazwa wójtostwa	Należące do obwodu miejscowości	Licz. dusz	Wójt	Zastępca
1.	**Chełmonie**	Chełmonie gmina	324	Józef Beyger Elgiszewo	Grzywacz Elgiszewo
		Leśno obsz. dw.	126		
		Elgiszewo gmina	532		
		Lipienica gm.	241		
2.	**Dębowałąka**	Dębowałąka	940	Zuckermann Juljan Piwnice	Spitza Józef Łobdowo
3.	**Frydrychowo** poczta Kowalewo	Frydrychowo maj.	102	Ruszkowski Pluskowęsy	Pankowski Frydrychowo
		Pluskowęsy maj.	238		
		Kiełpiny gmina	240		
		Piątkowo maj.			
4.	**Jarantowice**	Jarantowice gmina	898	Chrzanowski Sitno	Kwiatkowski wójt obwodu Stanisławki w Wąbrzeźnie
		Buk majętność	'4		
		Buczek gmina	33		
		Sicienek gmina	173		
		Sitno majętność	168		
5.	**Król. Nowawieś**	Król. Nowawieś gmina	688	Buszczyński Stefan Mgowo	Kossobudzki Orłowski Mgowo
		Pieńki gmina	71		
		Mgowo obszar dw.	472		
		Szczerosługi gmina	55		
		Gziki majętność	94		
6.	**Książki**	Książki gmina	1516	Kamiński Wąbrzeźno ul. Kolejowa	Chojnacki Myśliwiec
		Książki obszar dw.	179		
		Brudzawki gmina	336		
		Łopatki Niem. gm.	175		
7.	**Lipnica Kolonja**	Lipnica Kol. gmina	176	Jaranowski Juljan Łobdowo	Spitza Józef Łobdowo
		Kurkocin gmina	399		
		Lipnica gmina	241		
		M. Pułkowo gmina	358		
		W. Pułkowo gmina	505		
		Przeszkoda maj.	58		
		Łobdowo gmina	718		
8.	**Łopatki**	Zaskocz obsz. dw	379	Kamiński Wąbrzeźno ul. Kolejowa	Chrzanowski Sitno
		Myśliwiec gmina	751		
		Frydrychowo gm.	326		
		Łopatki gmina	557		
9.	**Nadleśnictwo Konstancjewo**	Nadl. Konstancjewo	138	Józef Spitza Łobdowo.	Juljan Jaranowski wójt obwodu Lipnica Kol. w Łobdowie
		Kujawa gmina	57		
		Hamer majętność	52		
		Józefat „	53		
		Mokrylas gmina	152		
		Kołat obsz. dworski	32		

Nr. bież.	Nazwa wójtostwa	Należące do obwodu miejscowości	Licz. dusz	Wójt	Zastępca
10.	**Niedźwiedź**	Niedźwiedź gmina Wałycz majętność Czystochleb gmina	369 392 260	Kwiatkowski Henryk Wąbrzeźno ul. Wolności	Kamiński wójt obwodu Łopatki i Książki w Wąbrzeźnie
11.	**Nielub**	Nielub majętność Makswałd	366	Chylarecki Makswałd	Kasyna nauczyciel Ludowice
12.	**Ostrowite**	Gajewo obszar dw. Krążno gmina Skępsk „ Chełmoniec gmina Ostrowite gmina	145 73 458 230 955	Krużycki Ostrowite	Wroński wójt obwodu Szychowo w Kowalewie
13.	**Piwnice**	Piwnice gmina Osieczek gmina Jaworze gmina	943 658 577	Zuckermann Juljan Piwnice	Spitza Józef Łobdowo
14.	**Płużnica**	Płużnica gmina Ostrowo gmina Orłowo majętność	475 395 204	Ślaski Jerzy Orłowo	Małek administr. w Orłowie
15.	**Podzamek Golubski**	Podz. Golubski gmina Sokoligóra gmina Bożepole gmina Galczewo gmina Galczewko obsz. dw. Lisewo gmina Lisewo majętność Nowawieś majętność Zawada majętność Nowymłyn majętność Owieczkowo majętność	514 254 82 112 199 160 245 158 70 22 62	Płocieniak Lisewo	Władysław Prabucki Nowawieś
16.	**Pruskołąka**	Pruskołąka majętn. Szewa majętn. Wielkołąka majętn. Borówno gmina Elzanowo majętn.	240 108 502 165 187	Alfons Górski Szewa	Roman Kenzer Pruskołąka
17.	**Przydwórz**	Przydwórz majętność Czaple gmina Bartoszewice maj. Trzciano gmina Sosnówka majętn.	225 369 166 176 84	Kwiatkowski Henryk Wąbrzeźno	Chylarecki wójt obwodu Nielub w Makswałdzie

Nr. bież.	Nazwa wójtostwa	Należące do obwodu miejscowości	Licz. dusz	Wójt	Zastępca
18.	**Rychnowo**	Rychnowo gmina Wiel. Rychnowo gmina Nowydwór gmina Mlewiec majętność Mlewo gmina Nowy Mlewiec gmina Łądy gmina	393 646 150 177 830 52 107	Teodor Maternicki Srebrniki	Teofil Jankowski Srebrniki
19.	**Ryńsk**	Ryńsk gmina Orzechówko gmina Ludowice gmina Węgorzyn gmina Orzechowo gmina	597 455 461 207 627	Cyliński Orzechowo	Kasyna nauczyciel Ludowice
20.	**Stanisławki**	Stanisławki gmina Wronie maj. Łabędź gmina Trzcianek majętn. Michałki gmina Cymbark gmina Uciąż gmina	232 183 254 137 120 98 254	Kwiatkowski Wąbrzeźno ul. Wolności 16	Białecki Filip Wąbrzeźno
21.	**Stary Zieleń**	Stary Zieleń majętn. Pływaczewo gmina Zieleń gmina Za-Zieleń gmina	148 601 377 76	Waligórski Stary Zieleń	Jan Bogalecki Zieleń
22.	**Szychowo**	Szychowo majętn. Sierakowo gmina Srebrniki gmina Bielsk gmina Bielskie Budy gm. Gapa majętność	96 566 350 472 63 51	Wroński Kowalewo	Maternicki Srebrniki
23.	**Wielkie Radowiska**	Wiel. Radowiska gmina Małe Radowiska maj. Za-Radowiska gmina Małe Radowiska gmina	817 290 106 331	Dembski Wielkie Radowiska	Ign. Kołpacki Wielkie Radowiska

XX. Administracja Urzędów Stanu Cywilnego.

Niżej podane osoby sprawują Urząd Stanu Cywilnego, wzgl. zastępcy:

Nr bież.	Urząd Stanu Cywilnego wraz z przynależnemi miejscowościami	Sąd Powiatowy	Urzędnik Stanu Cywilnego	Zastępca
1.	**Chełmonie** Chełmonie Elgiszewo Bielsk Lipienica Gapa Leśno	**Toruń**	Beyger Józef Elgiszewo	Beyger Franciszek Elgiszewo

Nr. bież.	Urząd Stanu Cywilnego wraz z przynależnemi miejscowościami	Sąd Powiatowy	Urzędnik Stanu Cywilnego	Zastępca
2.	**Dębowałąka** Dębowałąka	**Wąbrzeźno**	Makowski Bronisław Dębowałąka	Kühnast Jan Osieczek
3.	**Frydrychowo** Frydrychowo Pluskowęsy Kiełpiny Piątkowo	**Golub**	Ruszkowski Marjan Pluskowęsy	Micznikowski Klemens Pluskowęsy
4.	**Golub** Golub	**Golub**	Nowakowski Ludwik burmistrz Golub.	Mądrowski sekretarz miejski
5.	**Kowalewo** Kowalewo Sierakowo Szychowo	**Toruń**	Küchler Kazimierz burmistrz Kowalewo	Grochowski, nauczyciel w Kowalewie
6.	**Krol. Nowawieś** Król. Nowawieś Pieńki Mgowo Uciąż	**Wąbrzeźno**	Neumann Jan Król. Nowawieś	Grzeszewski Jan Król. Nowawieś
7.	**Książki** Książki Książki maj. Brudzawki	**Wąbrzeźno**	Łachecki Wojciech Książki	Bortowski Roman Książki
8.	**Lipnica** Lipnica Kurkocin Łobdowo Wielkie Pułkowo Lipnica Kolonja Małe Pułkowo Przeszkoda	**Golub**	Kantak Klemens Lipnica	Piotrowski Leonard Lipnica
9.	**Łopatki** Łopatki Jarantowice Buk Buczek Niem. Łopatki Zaskocz	**Wąbrzeźno**	Gryza Jan, Jarantowice	Ostrowski Franciszek Myśliwiec
10.	**Myśliwiec** Myśliwiec Frydrychowo gm. Sitno Cymbark Sicienek	**Wąbrzeźno**	Ostrowski Antoni Myśliwiec	Ostrowski Franciszek Myśliwiec

Nr. bież.	Obwód Urzędu Stanu Cywilnego wraz z przynależnemi miejscowościami	Sąd Powiatowy	Urzędnik Stanu Cywilnego	Zastępca
11.	**Nadl. Konstancjewo** Nadl. Konstancjewo Józefat Kołat Hamer Mokrylas Kujawa	**Golub**	Bryks Leon, Łobdowo	Włodarczyk Władysł. Kujawa
12.	**Niedźwiedź** Niedźwiedź Wałycz	**Golub**	Noryśkiewicz Kazimierz Wałycz	Kwiatkowski Henryk Wąbrzeźno
13.	**Nielub** Nielub	**Wąbrzeźno**	Chylarecki Józef Makswałd	
14.	**Ostrowite** Ostrowite Skępsk Chełmoniec Gajewo Krążno	**Golub**	Stencel Augustyn Skępsk	Pniewski Felicjan Skępsk
15.	**Piwnice** Piwnice Osieczek Jaworze	**Wąbrzeźno**	Jaranowski Bronisław Osieczek	Kühnast Jan, Osieczek
16.	**Płużnica** Płużnica Ostrowo Orłowo	**Wąbrzeźno**	Grzella Feliks Płużnica	Suwiński Jan, Płużnica
17.	**Podz. Golubski** Podz. Golubski Lisewo gmina Sokoligóra Owieczkowo Bożepole Galczewko Galczewo Nowawieś Zawada Lisewo obsz. dw. Nowymłyn	**Wąbrzeźno**	Balcerowicz Józef Lisewo	Żabiński Augustyn Lisewo
18.	**Pruskołąka** Pruskołąka Szewy Wielkołąka Borówno Elzanowo Bielskie-Budy	**Toruń**	Prass Jan, Pruskołąka	Kentzer Roman Pruskołąka

Nr. bież.	Urząd Stanu Cywilnego wraz z przynależnemi miejscowościami	Sąd Powiatowy	Urzędnik Stanu Cywilnego	Zastępca
19.	**Przydwórz** Przydwórz Czaple Bartoszewice Trzciano Sosnówka	**Wąbrzeźno**	Grzella Feliks, Płużnica	Suwiński Jan, Płużnica
20.	**Stanisławki** Stanisławki Gziki Szczerosługi Wronie Łabędź Michałki Trzcianek	**Wąbrzeźno**	Kwiatkowski Henryk Wąbrzeźno	Kamiński Hieronim Wąbrzeźno
21.	**Stary Zieleń** Stary Zieleń Zieleń Za-Zieleń Pływaczewo	**Toruń**	Ambroszkiewicz Winc. Zieleń	Bogalecki Jan, Zieleń
22.	**Radowiska** Wiel. Radowiska M. Radowiska gm. M. Radowiska obszar dw. Za-Radowiska	**Golub**	Sikorski Teofil, Małe Radowiska	Aniszewski Tomasz Małe Radowiska
23.	**Rychnowo** Rychnowo Srebrniki Mlewiec Wielk. Rychnowo Nowydwór Nowy Mlewiec Mlewo Łady Orzechowo	**Toruń**	Wilczewski Franciszek Srebrniki	Zatorski Jan, Srebrniki
24.	**Ryńsk** Ryńsk Orzechówko Ludowice Węgorzyn Czystochleb	**Toruń**	Kasyna Bazyli, Ludowice	Majewski Franciszek Ryńsk
25.	**Wąbrzeźno** Wąbrzeźno	**Wąbrzeźno**		Białecki Filip Wąbrzeźno

XXI. Sądy Rozjemcze.

Licz. bież.	Obwód rozjemczy wraz z przynależnemi miejscowościami	Imię i nazwisko sędziów rozjemczych i ich miejsce zamieszkania a) rozjemcy, b) zastępcy
1.	**Chelmonie** Nadleśnictwo Leśno Strębaczno Łęga Topielec Tobółka Elgiszewo Chełmonie Lipienica Bielsk Gapa	a) Grzywacz, Elgiszewo b) Żurawski, Elgiszewo
2.	**Dębowałąka** Dębowałąka	a) Rozwadowski Robert, Piwnice b) Jaranowski Władysław, Osieczek
3.	**Frydrychowo** Frydrychowo Otoróda Za-Pluskowęsy Kiełpiny Piątkowo Dylewo Pod-Pluskowęsy	a) Trawiński Marcin, Piątkowo b) Pankowski Tadeusz, Frydrychowo
4.	**Golub wieś** Golub Sokoligóra Bożepole Galczewo Galczewko Lisewo maj. Lisewo gmina Lisewo Młyn Zawada Nowawieś Nowymłyn Owieczkowo	a) Bryks, Zawada b) Płocieniak Roman, Lisewo
5.	**Książki** Książki gmina Książki maj. Brudzawki	a) Preuss Stanisław, Książki b) Bortowski Roman „
6.	**Król. Nowawieś** Król. Nowawieś Trzciano Czaple Pieńki	a) Neumann Jan, Król. Nowawieś b) Grzeszewski Jan, Król. Nowawieś

Licz. bież.	Obwód rozjemczy wraz z przynależnemi miejscowościami	Imię i nazwisko sędziów rozjemczych i ich miejsce zamieszkania a) rozjemcy b) zastępcy
	Uciąż Mgowo Gziki Przydwórz Sosnówka Makswałd	a) Neumann Jan, Król. Nowawieś b) Grzeszewski Jan, Król. Nowawieś
7.	**Lipnica** Kurkocin Lipnica Lipnica Kolonja Małe Pułkowo Wielkie Pułkowo Przeszkoda Łobdowo	a) Nowoczyn nauczyciel, Łobdowo b) Bryks Jan, Lipnica Kolonja
8.	**Łopatki** Jarantowice Buk Buczek Łopatki Niem. Łopatki Zaskocz	a) Reimann, Jarantowice b) Chojnacki Jan, Myśliwiec
9.	**Nadl. Konstancjewo** Konstancjewo Baranice Tokary Mokrylas Kujawa Hamer Józefat Sortyka Kołat	a) Bryks Leon, Łobdowo b) Krajewski Marcin, Mokrylas
10.	**Niedźwiedź** Niedźwiedź Cymbark Wronie Frydrychowo Łabędź Trzcianek Myśliwiec Michałki Prusy Rozgart Szczerosługi Sicienek Sitno Stanisławki Wałycz	a) Szczech, Niedźwiedź b) Noryśkiewicz, Wałycz

Licz. bież.	Obwód rozjemczy wraz z przynależnemi miejscowościami	Imię i nazwisko sędziów rozjemczych i ich miejsce zamieszkania a) rozjemcy b) zastępcy
11.	**Ostrowite** Krażno Skępsk Słuchaj Franksztyn Kałdunek Chełmoniec Ostrowite Gajewo Napole Pieńki	a) Kentzer Władysław, Napole b) Maciejewski Piotr, Ostrowite
12.	**Piwnice** Jaworze Piwnice Osieczek	a) Rozwadowski Robert, Piwnice b) Jaranowski Władysław, Osieczek
13.	**Płużnica** Płużnica Bartoszewice Orłowo Ostrowo	a) Zawadzki, Płużnica b) Grzella Feliks, Płużnica
14.	**Pruskołąka** Szewy Pruskołąka Wielkołąka Borówno Elzanowo Bielskie Budy	a) Kentzer Roman, Pruskołąka b) Prass Jan, Pruskołąka
15.	**Radowiska** Wielkie Radowiska M. Radowiska maj. M. Radowiska gm. Za Radowiska	a) Dębski, Wielkie Radowiska b) Kołpacki, Wielkie Radowiska
16.	**Rychnowo** Orzechowo Srebrniki Rychnowo W. Rychnowo Nowydwór Mlewiec Mlewo	a) Kwiatkowski naucz., Orzechowo b) Wilczewski, Srebrniki
17.	**Ryńsk** Ryńsk Ludowice Czystochleb Orzechówko Nielub	a) Kasyna nauczyciel Ludowice b) Herzog, Ludowice

Licz. bież.	Obwód rozjemczy wraz z przynależnemi miejscowościami	Imię i nazwisko sędziów rozjemczych i ich miejsce zamieszkania a) rozjemcy b) zastępcy
18.	**Szychowo** Szychowo Sierakowo Pływaczewo Zieleń Za-Zieleń Stary Zieleń	a) Ambroszkiewicz, Zieleń b) Niewiada nauczyciel Bielsk.

XXII. Wykaz taksatorów koni i bydła.

Licz. bież.	Wójtostwa	Taksatorów		Miejsce zamieszkania
		Nazwisko	Stan	
1.	**Chełmonie**	Beyger Golusiński Witkowski	posiedziciel " "	Elgiszewo Chełmonie "
2.	**Dębowałąka**	Makowski Zuckermann Jaranowski II.	posiedziciel " "	Dębowałąka Piwnice Łobdowo
3.	**Frydrychowo**	Ciesielski Ruszkowski	 dzierżawca	Wąbrzeźno Pluskowęsy
4.	**Golub**	Daranowski Prabucki Jabłoński	mistrz rzeźnicki posiedziciel "	Golub Nowawieś p. Golub. " "
5.	**Jarantowice**	Piotrowski Fr.	posiedziciel	Wąbrzeźno
6.	**Konstancjewo**	Krajewski Śliwińska	posiedziciel "	Wąbrzeźno Sortyka
7.	**Kowalewo**	Kłosowski Jan Wojciechowski Jankowski	posiedziciel " "	Kowalewo " "
8.	**Król. Nowawieś**	Buszczyński Dygasiewicz Witkowski	właściciel maj. dzierżawca "	Mgowo Król. Nowawieś " "
9.	**Książki**	Kurzyński Taczanowski Chrzanowski	posiedziciel dzierżawca "	Brudzawki Zaskocz Sitno

Licz. bież.	Wójtostwa	Taksatorów		Miejsce zamieszkania
		Nazwisko	Stan	
10.	**Lipnica**	Jaranowski I. Wrzesiński Spitza	posiedziciel „ „	Łobdowo Kurkocin Łobdowo
11.	**Łopatki**	Chojnicki Fr. Chojnacka Chrzanowski	posiedziciel „ dzierżawca	Frydrychowo Myśliwiec Sitno
12.	**Nielub**	Sojecki	posiedziciel	Orzechowo
13.	**Niedźwiedź**	Masiak Dąmbski	posiedziciel właściciel maj.	Niedźwiedź Wałycz
14.	**Ostrowite**	Skibicki Jerzykowski	posiedziciel „	Krążno Gajewo
15.	**Piwnice**	Grove Jan Gajtkowski Rozwadowski	posiedziciel „ „	Piwnice „ Osieczek
16.	**Płużnica**	Paczkowski Ks. prob. Dekowski	posiedziciel	Ostrowo Płużnica
17.	**Podz. Golubski**	Grzemski Kozłowski Balcerowicz	posiedziciel „ „	Galczewo Sokoligóra Lisewo
18.	**Pr. Łąka**	Górski Karczewski	posiedziciel dyr. dóbr	Szewy Wielkołąka
19.	**Przydwórz**	Siudowski Kwiatkowski Cyliński	posiedziciel „ „	Trzciano „ Orzechowo
20.	**Rychnowo**	Antkiewicz Fr. Osiński Ignacy Kuźmiński	posiedziciel „ „	Mlewo Rychnowo Nowy Mlewiec
21.	**Ryńsk**	Chylarecki	posiedziciel	Makswałd
22.	**Stanisławki**	Manikowski	posiedziciel	Wąbrzeźno
23.	**Stary Zieleń**	Bogalecki Minetti Waligórski	posiedziciel „ właść. maj.	Zieleń Pływaczewo Za-Zieleń
24.	**Szychowo**	Budniewski Kowalski Maternicka	posiedziciel właść. maj. „	Łądy Gapa Srebrniki

Licz. bież.	Wójtostwa	Taksatorów		Miejsce zamieszkania
		Nazwisko	Stan	
25.	**Wiel. Radowiska**	Wiśniewski Szczepanowski Wilamowski	posiedziciel " dzierżawca	W. Radowiska " M. Radowiska
26.	**Wąbrzeźno**	Jaranowski	posiedziciel	Wąbrzeźno

XXIII. Wykaz położnych obwodowych.

Licz. bież.	Obwód położnej obwodowej wraz z przynależnemi miejscowościami	Liczba dusz	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania położnej obwodowej
1.	**Chełmonie**		Kobylińska Ludwika Elgiszewo
	Chełmonie	324	
	Chełmoniec	230	
	Lipienica	241	
	Pruskołąka	240	
	Szewy	108	
	Leśno	126	
	Elgiszewo	532	
2.	**Dębowałąka**		Seifert, Dębowałąka
	Dębowałąka	940	
	Niedźwiedź	369	
3.	**Golub**		Ciechańska, Golub Borowska, Golub Schulz Juljanna, Golub
	Golub	2558	
	Skępsk	459	
	Owieczkowo	62	
	Sokoligóra	254	
	Galczewko	199	
	Galczewo	112	
	Bożepole	82	
	Lisewo gm.	160	
	Lisewo obsz. dw.	245	
	Lipnica Kolonja	176	
	Nowy Młyn	22	
	Nowawieś	158	
	Zawada	70	
	Nadl. Konstancjewo	138	
	Podz. Golubski	514	
4.	**Jarantowice**		(dojeżdżają położne z Wąbrzeźna)
	Jarantowice	898	
	Buk	14	
	Stanisławki	232	
	Sicienek	173	
	Sitno	168	
	Łopatki	557	
	Buczek	33	

Licz. bież.	Obwód położnej obwodowej wraz z przynależnemi miejscowościami	Liczba dusz	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania położnej obwodowej
5.	**Kowalewo**		Etmańska Walerja, Kowalewo
	Kowalewo	3222	Kryks Otylja, Kowalewo
	Bielsk	422	Gienau, Kowalewo
	Bielskie Budy	63	
	Gapa	51	
	Pluskowęsy	238	
	Frydrychowo	102	
	Za-Zieleń	76	
	Sierakowo	566	
	Szychowo	96	
	Elzanowo	187	
	Wielkołąka	502	
	Borówno	165	
6.	**Król. Nowawieś**		Hoehle Marja, Król. Nowawieś
	Król. Nowawieś	688	
	Mgowo	472	
	Pieńki	71	
	Gziki	94	
	Szczerosługi	55	
	Wronie	183	
	Uciąż	254	
	Czaple	369	
	Bartoszewice	166	
7.	**Książki**		Mrongowius, Książki
	Książki	1516	
	Książki maj.	179	
	Łopatki Niem.	175	
	Brudzawki	336	
8.	**Łobdowo**		Rydzyńska, Wielkie Pułkowo
	Łobdowo	718	
	Kurkocin	399	
	W. Pułkowo	505	
	Lipnica	241	
	Przeszkoda	58	
	Kujawa	57	
	Józefat	53	
	Hamer	52	
	Kołat	32	
	Mokrylas	152	
9.	**Ostrowite**		(dojeżdżają położne z Golubia)
	Ostrowite	955	
	Gajewo	145	
	Kiełpiny	240	
	Krążno	73	

Licz. bież.	Obwód położnej obwodowej wraz z przynależnemi miejscowościami	Liczba dusz	Imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania położnej obwodowej
10.	**Ostrowo**		Fühlbrügge, Płużnica
	Ostrowo	396	
	Płużnica	475	
	Orłowo	204	
11.	**Piwnice**		Marks, Piwnice
	Piwnice	943	
	Osieczek	658	
	Jaworze	577	
12.	**Rychnowo**		Chacińska, Rychnowo
	Rychnowo	393	
	Nowydwór	150	
	Mlewo	830	
	Nowy Mlewiec	52	
	Łady	107	
	Mlewiec	177	
	Srebrniki	350	
	W. Rychnowo	646	
13.	**Ryńsk**		Thoms Amalja, Ryńsk
	Ryńsk	597	
	Orzechówko	455	
	Ludowice	461	
	Przydwórz	225	
	Trzciano	176	
	Sosnówka	84	
	Orzechowo	627	
	Węgorzyn	207	
14.	**Wąbrzeźno**		Galczewska Otylja, Wąbrzeźno Ogińska Marja, Wąbrzeźno
	Wąbrzeźno	6928	
	Wałycz	392	
	Czystochleb	260	
	Nielub	366	
	Łabędź	254	
	Trzcianek	137	
	Michałki	120	
	Cymbark	98	
	Myśliwiec	751	
	Zaskocz	379	
	Frydrychowo gm.	326	
15.	**W. Radowiska**		Skowrońska Felicja, W. Radowiska
	W. Radowiska	817	
	M. Radowiska gm.	331	
	M. Radowiska maj.	290	
	Za-Radowiska	106	
	Małe Pułkowo	358	
	Piątkowo	472	
	Stary Zieleń	148	
	Pływaczewo	601	
	Zieleń	377	

Wydział Powiatowy

Przewodniczący

(—) Dr. Szczepański

Starosta